

Tadeusz Kałużny

Ekumeniczny wymiar katechezy

Symposium 15/2(21), 55-67

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. Tadeusz Kałużny SCJ
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, Kraków

EKUMENICZNY WYMIAR KATECHEZY

Współczesna literatura katechetyczna wskazuje na różne wymiary katechezy: biblijny, liturgiczny, eklezjalny, egzystencjalny, moralny, kulturowy, eschatologiczny, historyczny, religiologiczny i ekumeniczny, które czynią katechezę wciąż aktualną i skuteczną w działaniu. Pośród wymienionych wymiarów coraz większego znaczenia we współczesnym procesie katechetycznym nabiera wymiar ekumeniczny¹. Celem niniejszej refleksji jest przybliżenie – w świetle wybranych dokumentów ekumenicznych i katechetycznych Kościoła rzymskokatolickiego – tego właśnie wymiaru katechezy.

Prezentowany temat zostanie rozwinięty w trzech punktach: 1) Konieczność ekumenicznego wymiaru współczesnej katechezy; 2) Istotne elementy ekumenicznego wymiaru katechezy; 3) Współpraca międzywyznaniowa na polu katechetycznym.

¹ W procesie wychowania religijnego najczęściej „ekumeniczny wymiar”, jak zauważają badacze problemu, rozumiany jest zarówno w sensie ścisłym – *ad intra* (dialog wewnątrz samego chrześcijaństwa), jak i w szerokim – *ad extra* (dialog międzyreligijny). Chociaż w naszym przedłożeniu akcent zostaje położony na ścisłe znaczenie omawianego pojęcia, mamy tu na uwadze również jego szersze zastosowanie. Por. J. KOSTORZ, *Ekumeniczny wymiar posoborowej katechezy w Polsce*, Opole 2007, s. 18-19; Ł. KAMYKOWSKI, *Pojęcie dialogu w Kościele katolickim*, Kraków 2003, s. 89-218.

1. Konieczność ekumenicznego wymiaru współczesnej katechezy

Współczesna katecheza – podejmując dzieło wyjaśnienia nauki chrześcijańskiej w celu wprowadzenia wierzących w pełni życia chrześcijańskiego – powinna zawierać także istotne treści dotyczące problematyki chrześcijańskiej jedności². Na konieczność ekumenicznego wymiaru katechezy, postrzeganego w szerszym kontekście ekumenicznej formacji wiernych, wskazują wyraźnie oficjalne dokumenty Kościoła rzymskokatolickiego, zarówno te, które odnoszą się do ekumenizmu, jak i bezpośrednio dotyczące katechezy.

U podstaw ekumenicznego wymiaru katechezy – zgodnie z zawartymi w tych dokumentach stwierdzeniami – znajdują się zarówno wewnętrzne racje wiary, jak i nowy kontekst kulturowy, społeczny i religijny, w jakim dziś żyją chrześcijanie.

Wszyscy ochrzczeni, którzy wyznają wiarę w jeden Kościół, na mocy jednego chrztu – jak podkreślono w soborowym Dekrecie o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* – są wezwani do tego, aby poprzez modlitwę, studium i działanie przyczyniali się – według swoich możliwości i miejsca w Kościele – do budowania jedności wszystkich chrześcijan. Podział chrześcijan jest bowiem wielką przeszkodą w skutecznym głoszeniu Ewangelii³. W podobnym duchu wypowiada się dokument studyjny wydany w 1997 roku przez Papieską Radę do spraw Jedności Chrześcijan, zatytułowany *Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej*. „Formacja ekumeniczna – czytamy w dokumencie – zmierza do tego, aby wszyscy chrześcijanie zostali ożywieni duchem ekumenicznym,

² „Katecheza – czytamy w Katechizmie Kościoła Katolickiego – jest wychowaniem w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych; obejmuje przede wszystkim wyjaśnienie nauki chrześcijańskiej, podawane na ogół w sposób systematyczny i całościowy w celu wprowadzenia wierzących w pełni życia chrześcijańskiego”. Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994, nr 5.

³ Por. SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, nr 1; JAN PAWEŁ II, Encyklika o działalności ekumenicznej *Ut unum sint* (1995), nr 5; S. ŁĄBENDOWICZ, *Katecheza – wymiar ekumeniczny*, w: C. ROGOWSKI (red.), *Leksykon pedagogiki religii*, Warszawa 2007, s. 272-273.

niezależnie od tego, jaka jest ich misja i konkretna funkcja w świecie i w społeczeństwie⁴. Natomiast Jan Paweł II w encyklice *Ut unum sint* stwierdzi, że ruch na rzecz jedności chrześcijan „nie jest jakimś tylko «dodatkiem», uzupełnieniem tradycyjnego działania Kościoła”. Przeciwnie, „należy on w sposób organiczny do całości jego życia i działania, i w konsekwencji winien tę całość przenikać i z niej wyrastać jak owoc ze zdrowego i kwitnącego drzewa, które osiąga pełnię życia”⁵. Stąd też zaangażowanie ekumeniczne postrzegane jest przez papieża jako „imperatyw chrześcijańskiego sumienia” oświeconego przez wiarę i prowadzonego przez miłość⁶. Skoro ekumenizm posiada istotne znaczenie dla życia Kościoła i wszyscy chrześcijanie powinni być zaangażowani w popieranie wzrastającej wciąż komunii z innymi chrześcijanami, to nie może w tej podstawowej misji Kościoła zabraknąć katechetów. Z tego wynika konieczność podjęcia katechezy ukierunkowanej ekumenicznie, zdolnej do wniesienia swego wkładu w dzieło ekumenicznej jedności⁷.

Z drugiej strony żyjemy w świecie, który stanowi mozaikę wielu różnorodnych tradycji wyznaniowych i religijnych. Współczesna mobilność z racji pracy, nauki, turystyki pozwala na kontakt z różnymi wyznaniem chrześcijańskimi w różnych krajach. Poza tym już same współczesne środki komunikacji wnoszą do ludzkich domów niemal cały świat ze wszystkimi jego komponentami i zagadnieniami, także religijnymi. Chcąc dzisiaj wiernie i zgodnie ze wskazaniem II Soboru Watykańskiego realizować swoją misję, katecheza musi brać pod uwagę wszystkie te okoliczności, a zatem musi się troszczyć o również swój wymiar ekumeniczny⁸.

⁴ PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej* (1997), nr 2.

⁵ JAN PAWEŁ II, Encyklika o działalności ekumenicznej..., *dz. cyt.*, nr 20.

⁶ Por. tamże, nr 8.

⁷ Por. PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* (1993), nr 55; W. HANC, *Ekumeniczny wymiar katechezy*, „*Studia Oecumenica*” 4 (2004), s. 192.

⁸ Por. A. NOSSOL, *Znaczenie ekumenizmu dla wychowania w sytuacji pluralizmu światopoglądowego i religijnego*, „*Paedagogia Christiana*” 2001, nr 2, s. 29.

Dlatego też przedstawiając ekumeniczny kontekst katechezy, *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (1997) wyraźnie mówi o zaangażowaniu poprzez katechezę w przygotowanie dzieci, młodzieży i dorosłych do życia w kontekście osób przynależących do innych chrześcijańskich tradycji⁹. Podobnie Jan Paweł II w Adhortacji apostolskiej o katechizacji w naszych czasach *Catechesi tradendae* stwierdza, że katecheza wtedy będzie posiadała wymiar ekumeniczny, kiedy wzbudzi i będzie dalej podtrzymywać pragnienie jedności, a także będzie się starać przygotowywać dzieci, młodzież oraz dorosłych katolików do życia w kontakcie z niekatolikami, przy jednoczesnym zachowaniu własnej tożsamości katolickiej oraz szacunku dla wiary innych¹⁰.

Kościelne dokumenty ekumeniczne i katechetyczne zwracają więc uwagę na potrzebę wychowania katechizowanych do świadomego życia we wspólnocie Kościoła, do czynnego w niej udziału. Ta wspólnota ma dawać świadectwo wiary we współczesnym pluralistycznym świecie, bez którego ani katechizowani nie dojdą do odczytania znaku Boga, jakim jest Kościół, ani nie pomogą w tym innym. W rezultacie w obecnej sytuacji Kościoła nie wystarczy przekazanie katechizowanym prawd objawionych do wierzenia, nie wystarczy też przygotowanie ich do aktu wiary osobistej. Zadaniem współczesnej katechezy staje się kształtowanie świadomości udziału w funkcji znaku Kościoła wobec wszystkich narodów. Obejmuje ono również poczucie współodpowiedzialności za dokonujące się dzieło przywracania pełnej jedności między chrześcijanami¹¹.

Aby wymienione postulaty zawarte w dokumentach kościelnych mogły się urzeczywistnić, konieczne jest ekumeniczne ukierunkowanie współczesnej katechezy. W związku z tym można postawić pytanie: Jakie elementy składają się na ekumeniczny wymiar katechezy?

⁹ Por. KONGREGACJA DO SPRAW DUCHOWIEŃSTWA, *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (1997), nr 197; TAŻ, *Ogólna instrukcja katechetyczna* (1971), nr 28.

¹⁰ Por. JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae* (1979), nr 32.

¹¹ Por. E. CHOLEWKA, *Katecheza ekumeniczna*, w: P. JASKÓŁA (red.), *Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia*, Opole 2000, s. 270-271; J. CHARYTAŃSKI, *Inspiracje soborowe w katechetyce*, w: W. KUBIK (red.), *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, Warszawa 1985, s. 22.

2. Istotne elementy ekumenicznego wymiaru katechezy

Zawarte w posoborowych dokumentach ekumenicznych i katechetycznych wskazania dotyczące urzeczywistnienia ekumenicznego wymiaru katechezy ogólnie rzecz biorąc, można ująć w trzech zasadniczych punktach: 1) Poznanie i całościowe przekazywanie doktryny własnego Kościoła; 2) Poznanie i poprawne ukazywanie nauki innych Kościołów i Wspólnot kościelnych; 3) Kształtowanie postawy otwartej na ekumenizm¹².

2.1. Poznanie doktryny własnego Kościoła

Pierwszym krokiem ekumenicznej formacji, także tej w ramach procesu katechetycznego, jest właściwe poznanie i całościowe przekazywanie doktryny własnego Kościoła. Odpowiada to jednej z głównych zasad rządzących ekumenizmem, a mianowicie zasadzie zachowania własnej tożsamości. W tym celu należy mieć na uwadze zasadę „hierarchii prawd”, odpowiednio wypracowaną hermeneutykę dla właściwego rozróżnienia depozytu wiary i sposobu formułowania prawd wiary, a także osiągnięcia prowadzonych dialogów międzykościelnych¹³.

Katecheza ukierunkowana ekumenicznie powinna przede wszystkim uwzględniać zasadę „hierarchii prawd”, sformułowaną w soborowym Dekrecie o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* w następujący sposób: „Przy zestawieniu doktryn [teologowie katolicy] niech pamiętają o istnieniu porządku czy «hierarchii prawd» w nauce katolickiej, ponieważ różne jest ich powiązanie z zasadniczymi podstawami wiary

¹² Por. J. KOSTORZ, *Ekumeniczny...*, dz. cyt., s. 85.

¹³ W związku z tym *Dyrektorium ekumeniczne* (1993) stwierdza: „Przed wszystkim katecheza winna podać jasno, z miłością oraz w sposób zwarty całą naukę Kościoła katolickiego, uwzględniając przy tym porządek i hierarchię prawd oraz unikając takich wyrażań lub sposobów przedstawiania doktryny, które byłyby przeszkodą w dialogu”. PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium w sprawie...*, dz. cyt., nr 61. Por. J. KOSTORZ, *Ekumeniczny...*, dz. cyt., s. 86-87; W. HANC, *Ekumeniczny...*, dz. cyt., s. 193-203.

chrześcijańskiej”¹⁴. Jak należy zauważyć, „hierarchia prawd” nie oznacza, że pewne prawdy w mniejszym stopniu niż inne wchodzą w zakres samej wiary, lecz podkreśla, że niektóre prawdy wspierają się na innych jako główniejszych i przez nie są naświetlane. Wskazuje to na istnienie prawd sięgających samych fundamentów chrześcijaństwa oraz prawd związanych z nimi mniej bezpośrednio lub tylko ubocznie. Prawdy wiary, które bezpośrednio odnoszą się do fundamentu chrześcijaństwa, mają w „hierarchii prawd” pierwsze miejsce. Stąd np. nauka o Trójcy Świętej ma nieporównywalnie wyższą rangę aniżeli nauka o odpustach. „Hierarchia prawd”, koncentrując się na takim właśnie fundamencie, może sprzyjać rozwojowi dialogu ekumenicznego oraz pogłębieniu własnego doświadczenia wiary, przewyżając tendencje do absolutyzowania poszczególnych prawd, utrudniające drogę do jedności. Może także sprawić, że obraz Kościoła katolickiego ukaże się chrześcijanom spoza katolickich tradycji w zupełnie innym świetle. Wydaje się bowiem, że wielu chrześcijan przynależących do wspomnianych wyżej tradycji ukształtowało sobie obraz Kościoła katolickiego często właśnie na podstawie drugorzędnych czy trzeciorzędnych rysów nauki i praktyki katolickiej, np. kultu świętych czy odpustów¹⁵.

Ważnym narzędziem ekumenicznej refleksji umożliwiającej odróżnienie „depozytu wiary” od sposobu formułowania prawd wiary jest hermeneutyka. Rozumie się przez nią sztukę poprawnej interpre-

¹⁴ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o ekumenizmie..., *dz. cyt.*, nr 11. Por. PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium w sprawie...*, *dz. cyt.*, nr 61 i 75; TAŻ, *Ekumeniczny wymiar...*, *dz. cyt.*, nr 10, 12; KONGREGACJA DO SPRAW DUCHOWIEŃSTWA, *Dyrektorium ogólne...*, *dz. cyt.*, nr 197.

¹⁵ Por. KONGREGACJA DO SPRAW DUCHOWIEŃSTWA, *Dyrektorium ogólne...*, *dz. cyt.*, nr 114; TAŻ, *Ogólna...*, *dz. cyt.*, nr 43; W. HANC, *Ekumeniczny...*, *dz. cyt.*, s. 194-196; J. LONG, *La catechesi in una prospettiva ecumenica*, w: ISTITUTO DI CATECHESI MISSIONARIA DELLA PONTIFICIA UNIVERSITÀ URBANIANA, *Andate e insegnate. Commento all'Esortazione apostolica „Catechesi tradendae” di Giovanni Paolo II*, Bologna 1980, s. 331-332. Na temat zasady „hierarchii prawd” zob. W. HRYNIEWICZ, „Hierarchia prawd” w tradycji chrześcijańskiej, „Zeszyty Naukowe KUL” 17 (1974) nr 3, s. 61-77; W. HANC, *Rola „hierarchii prawd” w dialogu ekumenicznym*, „Ateneum Kapłańskie” 112 (1989), s. 66-79; S. PAWŁOWSKI, *Zasada hierarchii prawd wiary. Studium ekumeniczno-dogmatyczne na podstawie najnowszej myśli teologicznej (1984-2003)*, Lublin 2004.

tacji i poprawnego przekazywania prawd zawartych na kartach Pisma Świętego oraz w dokumentach Kościoła, a więc w tekstach liturgicznych, postanowieniach soborowych, pismach ojców i doktorów Kościoła oraz w innych dokumentach Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, jak również w tekstach ekumenicznych. Dialog ekumeniczny może też pomóc określić, czy i w jakim stopniu różne sformułowania teologiczne są komplementarne albo sprzeczne. Dzięki temu można poszukiwać takich określeń wiary, które znalazłyby wzajemne zrozumienie i akceptację. Łączy się z tym ściśle potrzeba stosowania w katechezie odpowiedniego języka, który byłby w stanie właściwie wyrażać daną doktrynę i nie wprowadzać w błąd innych chrześcijan¹⁶.

W ekumenicznym wymiarze katechezy trzeba ponadto uwzględnić osiągnięcia międzykościelnych dialogów ekumenicznych, które obrazują ducha, w jakim winno się interpretować tradycyjne ujęcia prawd wiary. Owoce dialogu ułatwiają także proces recepcji ekumenicznych porozumień, tak by stawały się one wspólnym chrześcijańskim dziedzictwem¹⁷.

2.2. Poznanie innych Kościołów i Wspólnot kościelnych

Drugi, bardzo istotny aspekt katechezy ukierunkowanej ekumenicznie dotyczy poznania i poprawnego przedstawiania innych Kościołów i Wspólnot kościelnych. Takie założenie koresponduje z wytycznymi przedstawionymi w ekumenicznych i katechetycznych dokumentach Kościoła katolickiego. Na tę sprawę zwraca uwagę soborowy Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, stwierdzając, że „należy się

¹⁶ POR. PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Ekumeniczny wymiar...*, dz. cyt., nr 11; W. HANC, *Ekumeniczny...*, dz. cyt., s. 196-199; S. ŁABENDOWICZ, *Katecheza...*, dz. cyt., s. 273; J. KOSTORZ, *Ekumeniczna formacja katechetów w kontekście przesłania Jana Pawła II*, w: Z. GLAESER (red.), *Pontyfikat ekumenicznej nadziei*, Opole 2008, s. 144.

¹⁷ POR. PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Ekumeniczny wymiar...*, dz. cyt., nr 13; JAN PAWEŁ II, Encyklika o działalności ekumenicznej..., dz. cyt., nr 80; J. KOSTORZ, *Ekumeniczna...*, dz. cyt., s. 144.

zapoznać z duchem i sposobem myślenia braci odłączonych”. Katolicy – czytamy dalej – „muszą zdobyć lepszą znajomość doktryny i historii, życia duchowego i kultowego, psychologii religijnej oraz kultury właściwej braciom”¹⁸. Natomiast w adhortacji apostołskiej *Catechesi tradendae* Jan Paweł II podkreśla, że „jest rzeczą niezmiernie ważną, aby lojalnie i poprawnie zostały przedstawione inne Kościoły i Wspólnoty kościelne, za pomocą których Duch Chrystusa nie wzbrania się przynosić zbawienia”¹⁹. Chodzi tu zwłaszcza o ukazywanie katechizowanym: 1) historii powstania innych Kościołów i Wspólnot kościelnych; 2) istotnych elementów doktryny innych wyznań chrześcijańskich; 3) punktów wspólnych oraz rozbieżności doktrynalnych istniejących między Kościołem katolickim a innymi Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi²⁰.

Prezentacja historyczna różnych Kościołów powinna obejmować zagadnienie powstania podziałów w łonie chrześcijaństwa i czynników, które przyczyniły się do konfiguracji poszczególnych Kościołów i ich struktur organizacyjnych. Należy zwrócić uwagę na kwestię odpowiedzialności za winę podziałów, której – jak podkreśla Jan Paweł II – „nie można przypisać wyłącznie innym”²¹. Przedstawiając doktrynę innych wyznań chrześcijańskich, należy przede wszystkim powiedzieć, co inne Kościoły i Wspólnoty kościelne przedstawiają w tajemnicy zbawienia, czyli że Duch Święty – pomimo różnych braków – posługuje się nimi jako narzędziami zbawienia. Chodzi więc o ukazanie wspólnych wszystkim chrześcijanom prawd oraz wartości obecnych w nauce poszczególnych wyznań. Obiektywizm opisu rzeczywistości innych Kościołów powinien prowadzić jednocześnie do rozróżnienia róż-

¹⁸ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o ekumenizmie..., *dz. cyt.*, nr 9. Por. JAN PAWEŁ II, List apostolski *Orientalis Lumen*, nr 17, 24.

¹⁹ JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostołska *Catechesi tradendae* (1979), nr 32. Por. KONGREGACJA DO SPRAW DUCHOWIEŃSTWA, *Ogólna instrukcja katechetyczna* (1971), nr 27, 66; PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium w sprawie...*, *dz. cyt.*, nr 61b; Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich, kan. 625.

²⁰ Por. J. KOSTORZ, *Ekumeniczny...*, *dz. cyt.*, s. 104.

²¹ Por. JAN PAWEŁ II, Encyklika o działalności ekumenicznej..., *dz. cyt.*, nr 11; SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o ekumenizmie..., *dz. cyt.*, nr 3.

nych Kościołów i Wspólnot kościelnych, będących poza pełną komunią z Kościołem katolickim. Elementy, dzięki którym Kościół katolicki pozostaje z nimi złączony, znajdują się w nich bowiem w nierównym stopniu. Różna i specyficzna jest konfiguracja Kościołów prawosławnych, Wspólnoty Anglikańskiej i Kościołów pochodzących z reformacji. W konsekwencji odmienne i specyficzne będą rozbieżności doktrynalne istniejące między Kościołem katolickim a innymi Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi²². „Takie ukazanie obrazu Kościołów – pisze Jan Paweł II w swojej adhortacji – pomoże katolikom zarówno w pogłębieniu ich wiary, jak i w lepszym poznaniu i poszanowaniu braci chrześcijan, ułatwiając w ten sposób wspólne poszukiwanie drogi ku pełnej jedności w nieskażonej Prawdzie. Wzajemne poznanie się pomoże także niekatolikom, aby lepiej zrozumieli i docenili Kościół katolicki i podstawę, dla której jest on przekonany, że jest «powszechnym środkiem zbawienia»²³. Jednocześnie uczestnik katechizacji winien poznawać osiągnięcia dialogów międzykościelnych, najnowsze wspólne dokumenty, by nabierał przekonania o realności stojących przed nim zadań²⁴. W tym kontekście należy wskazać na możliwości *communicatio in sacris* oraz problematykę małżeństw mieszanych²⁵.

2.3. Kształtowanie postawy otwartej na ekumenizm

Kolejnym, bardzo ważnym elementem współczesnej katechezy ukierunkowanej ekumenicznie jest kształtowanie postawy otwartej na ekumenizm. Chodzi tu przede wszystkim o postawę szacunku, zrozumienia i otwartości na wyznawców innych Kościołów i Wspólnot kościelnych oraz gotowość do dialogu i nawiązania braterskich stosunków. „Katecheza będzie ukierunkowana ekumenicznie – czytamy

²² Por. SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o ekumenizmie..., *dz. cyt.*, nr 3; E. FORTINO, *Ekumenizm*, w: J. GEVAERT, K. MISIASZEK (red.), *Słownik katechetyczny*, Warszawa 2007, s. 239; W. HANC, *Ekumeniczny...*, *dz. cyt.*, s. 186.

²³ JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostołska *Catechesi tradendae* (1979), nr 32.

²⁴ Por. J. CHARYTAŃSKI, *Wymiar ekumeniczny*, w: M. MAJEWSKI (red.), *Podstawowe wymiary katechezy*, Kraków 1991, s. 136.

²⁵ Por. Kodeks Prawa Kanonicznego, kan. 844, 1124-1128.

w adhortacji apostołskiej Jana Pawła II *Catechesi tradendae* – jeśli da początek poważnym wysiłkom, a wśród nich dążeniu, by w pokorze i żarliwości ducha oczyścić się i przetrzeć drogi – nie dla łatwej ugodowości powstałej z przemilczeń i ustępstw doktrynalnych – lecz dla jedności doskonałej, która przyjdzie, kiedy i w jakikolwiek sposób Pan zechce, aby przysłała²⁶.

Postawa ta – według *Dyrektorium ekumenicznego* z 1993 roku – w najogólniejszym ujęciu zakłada po pierwsze troskę o jedność, która oznacza przede wszystkim jedność z Chrystusem oraz szukanie tego, co łączy wszystkich chrześcijan. Po wtóre, jest ona głęboką i aktywną komunią wiernego z Kościołem powszechnym w Kościele partykularnym, do którego on przynależy. Po trzecie, postawa ta jest pełnią widzialnej jedności, do której się dąży razem ze wszystkimi chrześcijanami innych Kościołów i Wspólnot kościelnych²⁷.

W tym kontekście dokumenty ekumeniczne mówią o potrzebie ekumenizmu duchowego, który stanowi nieodzowny element w procesie formacji ekumenicznej i katechetycznej. Rozumieją przezeń odzucenie wszelkiej wyniosłości i pychy wyznaniowej, „nawrócenie serca i świętość życia, łącznie z publicznymi i prywatnymi modlitwami o jedność chrześcijan”²⁸. Zwracają także uwagę na miejsca, w których kształtują się stopniowo dojrzałość ludzka i chrześcijańska. Do środowisk o szczególnym znaczeniu dla rozwoju postawy ekumenicznej dokument zalicza: rodzinę, parafię, szkołę, grupy, zrzeszenia i ruchy kościelne²⁹. Szczególną rolę w tym względzie zajmują również przygotowanie ekumeniczne katechetów oraz odpowiednie programy i podręczniki do nauczania religii³⁰.

²⁶ JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostołska *Catechesi tradendae* (1979), nr 32.

²⁷ POR. PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium w sprawie...*, dz. cyt., nr 58; W. PASIERBEK, *Konieczność katechezy ekumenicznej*, „Collectanea Theologica” 70 (2000) nr 4, s. 146-147.

²⁸ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o ekumenizmie..., dz. cyt., nr 8. POR. PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium w sprawie...*, dz. cyt., nr 63.

²⁹ POR. PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium w sprawie...*, dz. cyt., nr 65-69.

³⁰ POR. J. KOSTORZ, *Ekumeniczna...*, dz. cyt., s. 144-152.

3. Współpraca międzywyznaniowa na polu katechetycznym

Praktyczną konsekwencją nowych relacji między katolikami a innymi chrześcijanami jest współpraca w różnych dziedzinach życia. Taka możliwość współdziałania istnieje również w dziedzinie katechezy, znajdując swoje uzasadnienie teologiczne we wspólnych wszystkim chrześcijanom elementach. Niewątpliwie katecheza stwarza nieocenioną okazję, aby nie tylko zdobyć wiedzę o innych wyznaniach chrześcijańskich, ale przede wszystkim wejść w obszar dialogu z pełnym poszanowaniem drugiej strony. Dokumenty Kościoła katolickiego zgodnie utrzymują, że współdziałanie w dziedzinie katechetycznej może ubogacić tak życie Kościoła katolickiego, jak innych Kościołów i Wspólnot kościelnych, stanowiąc przy tym okazję do dawania pośród świata wspólnego świadectwa Ewangelii³¹.

Katecheza o nacylieniu ekumenicznym powinna wprowadzać katechizowanych w różne formy praktycznego współdziałania na rzecz przywrócenia pełnej jedności, takie jak modlitwa (np. Tydzień Modlitw o Jedność Chrześcijan), studium, działalność charytatywna, zaangażowanie na rzecz pokoju i sprawiedliwości. Współpraca ta może się urzeczywistniać się we wspólnym korzystaniu w katechezie z pomocy, narzędzi, lokali i osób oraz mieć miejsce w środowiskach wspólnych, takich jak szkoła, uniwersytet, świat pracy, wśród emigrantów³².

Pośród różnych form współpracy ekumenicznej w zakresie katechezy na szczególną uwagę zasługuje praktyka wspólnych katechez, opracowanych i prowadzonych przez katechetów różnych wyznań. Ten

³¹ Por. JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostołska *Catechesi tradendae* (1979), nr 33. PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium w sprawie...*, dz. cyt., nr 161-162, 188; *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, s. 58-59, 75-78; W. HANC, *Ekumeniczny...*, dz. cyt., s. 187-188; M. KOWALCZYK, *Ekumenizm i dialog międzyreligijny w katechezie*, „Studia Koszalińsko-Kołołbrzeskie” 12 (2007), s. 82-83; É. GENRE, *Possibilità e sfide di una catechesi ecumenica*, „Orientamenti Pedagogici” 47 (2000) nr 5, s. 844-845.

³² Por. E. FORTINO, *Ekumenizm...*, dz. cyt., s. 240. W związku z tym w *Karcie Ekumenicznej* jest mowa o „wymianie doświadczeń w zakresie katechezy” i „współpracy w dziedzinie wychowania chrześcijańskiego”. Por. *Karta Ekumeniczna. Wytyczne dla wzrastającej współpracy pomiędzy Kościołami w Europie* (2001), Warszawa 2003, II.2.

rodzaj katechezy został uznany w oficjalnych dokumentach Kościoła katolickiego za możliwy i użyteczny. Wspólnota wiary między katolikami a innymi chrześcijanami nie jest jednak ani pełna, ani doskonała, a w pewnych wypadkach istnieją nawet głębokie różnice. Z samej swej natury ekumeniczna współpraca jest więc ograniczona i nie może nigdy oznaczać sprowadzania do wspólnego mianownika. Katecheza polega bowiem nie tylko na przekazywaniu nauki, lecz na wprowadzeniu w całość życia chrześcijańskiego, z pełnym udziałem w sakramentach Kościoła. Dlatego też tam, gdzie wspólna katecheza jest już realizowana, dla katolików powinna być uzupełniona przez specyficzną katolicką katechezę³³.

Podsumowując, należy podkreślić, że ekumeniczny wymiar katechezy nie jest czymś fakultatywnym, lecz stanowi niezbędną i integralną część procesu katechetycznego. U podstaw ekumenicznego ukięnkowania katechezy znajdują się zarówno wewnętrzne racje wiary, czyli odpowiedzialność wszystkich chrześcijan za dzieło ekumenicznej jedności, zgodnie z wolą Chrystusa, jak i czynniki zewnętrzne – kontekst kulturowy i religijny, w jakim dziś żyją chrześcijanie. Wśród elementów zapewniających katechezie wymiar ekumeniczny kluczowe znaczenie mają: poznanie i całościowe przekazywanie doktryny własnego Kościoła; poznanie i poprawne ukazywanie nauki innych Kościołów i Wspólnot kościelnych; kształtowanie postawy otwartej na ekumenizm. Jako formę współpracy ekumenicznej na polu katechezy dokumenty Kościoła katolickiego wskazują praktykę wspólnych

³³ Por. JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae* (1979), nr 33; KONGREGACJA DO SPRAW DUCHOWIEŃSTWA, *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (1997), nr 198; TAŻ, *Dyrektorium w sprawie...*, dz. cyt., nr 188; S. ŁABENDOWICZ, *Katecheza...*, dz. cyt., s. 274. Nie bez znaczenia dla analizowanego tematu jest specyficzne podejście do katechezy w Kościele prawosławnym oraz w Kościołach i Wspólnotach protestanckich. Na ten temat zob. Z. GLAESER, *Katecheza Kościoła prawosławnego*, w: R. CHAŁUPNIAK, J. KOCHEL, J. KOSTORZ, W. SPYRA (red.), *Wokół katechezy posoborowej*, Opole 2004, s. 175-179; S. DZIEKOŃSKI, *Katecheza Kościołów protestanckich*, w: tamże, s. 179-182; T. VALDMAN, *La catechesi oggi: figura ortodossa*, w: SEGRETARIATO ATTIVITÀ ECUMENICHE, *Ecumenismo e catechesi. Atti della XXIV Sessione di formazione [...]*, Napoli 1987, s. 72-79; P. RICCA, *La catechesi oggi: figura protestante*, w: tamże, s. 65-71.

katechez, opracowanych i prowadzonych przez katechetów różnych wyznań. Tego rodzaju praktyki powinny być jednak uzupełnione przez pełną i właściwą katolicką katechezę, aby uniknąć niebezpieczeństwa indyferentyzmu religijnego.

The Ecumenical Dimension of Catechesis

Summary

The author of the article attempts at a synthetic presentation of the ecumenical dimension of catechesis. The topic has been dealt with in three parts. First, the author points to the fact that the ecumenical dimension is necessary in contemporary catechesis. This follows both from the internal reasons of faith (our responsibility for the unity of Christendom in accordance with Christ's will) and from external factors (like the cultural and religious context of Christian life today). In the second part, the author discusses vital elements which give a direction to the ecumenical catechesis. Among them, the key significance is attributed to knowledge of the doctrine of one's own Church and its comprehensive communication to others, knowledge of the teaching of other Churches and ecclesiastic communities, and correct presentation of it, forming in others an attitude of openness to ecumenism. The last part is devoted to the issue of interconfessional cooperation in the field of catechesis. In this context, the author refers, among others, to the practice of catechesis in common.

Translated from Polish by Violetta Reder

Ks. dr hab. Tadeusz Kałużny, sercanin; kierownik Katedry Ekumenizmu Wydziału Teologicznego UPJPII w Krakowie; wykładowca teologii dogmatycznej i ekumenizmu w WSM Księży Sercanów; w latach 1998-2005 wykładowca teologii w katolickim Wyższym Seminarium Duchownym w Sankt Petersburgu; członek redakcji periodyku „Polonia Sacra”.